

Egy kivételes életmű emlékezete

Nemes Nagy J., Pálné Kovács I. (szerk.) (2022): A regionalizmus: az elmélettől a gyakorlatig. Illés Ivánra emlékezve 80. születésnapja alkalmából (Publikon Kiadó, Pécs, p. 273)

BARANYI BÉLA

BARANYI Béla: ny. tudományos tanácsadó, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde utca 22.; professzor emeritus, Debreceni Egyetem; baranyi.bela@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-2980-8041>

Béla BARANYI: *scientific professor emeritus, Institute of Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde utca 22., H-7621 Pécs, Hungary; professor emeritus, University of Debrecen; baranyi.bela@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-2980-8041>*

Szinte hihetetlen, hogy Illés Iván professzor, az MTA doktora, a Regionális Kutatások Központjának (RKK) egykori főigazgatója, tudományos tanácsadója, a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének (KRTK RKI) kutató professor emeritusa, több egyetem tanára, hazai és nemzetközi szervezetek, kormányzatok tanácsadója, a regionális tudomány itthon és külföldön elismert és megbecsült szaktekintélye már öt éve nincs közöttünk. Ha élne, ez év május 24-én töltötte volna be nyolcvanadik életévét. Születésnapja alkalmából emlékező konferenciával tisztelegtek előtte a regionális tudományt évtizedek óta művelő kortársai, egykori munkatársai és az újabb kutatói generációt képviselő fiatalabb kollégái, tanítványai, tisztelői és/vagy szakmai követői. Az Illés Iván által inspirált kutatási eredményeket tartalmazó, a személyére és munkásságára emlékező előzetesen leadott tanulmányokat a vele egykor szoros kapcsolatokat ápoló, a hazai regionális tudományosság két kiválósága, *Pálné Kovács Ilona* akadémikus és *Nemes Nagy József*, az MTA doktora gondos szerkesztéssel tartalmas és ízléses kiállítású kötet formálta. A szerzők és szerkesztők közreműködésével a KRTK, a Regionális Kutatási Alapítvány, nem utolsósorban pedig Illés Iván családja (felesége, Ili és leánya, Dóri) kiadást támogató megtisztelő anyagi és emberi áldozatvállalása nyomán lehetővé vált, hogy a születésnaphoz igazodó emlékülésre elkészülhessen az Illés-életművet megidéző könyv. Erre a megbecsülésre a regionális tudományért tett aktív tevékenységével, értékes tudományos munkásságával méltán rászolgált Illés Iván, aki már évtizedekkel a rendszerváltás előtt a hazai regionális tudomány intézményesülésének cselekvő részese volt, később pedig a területi folyamatok kutatásának szolgálatába szegődve, ízig-vérig elkötelezett regionalista lett.

Egy könyvszemle elsődleges célja természetesen nem lehet a kivételesen gazdag és tevékeny szakmai életpálya részletes bemutatása. Terjedelmi okokból ez amúgy is szinte megoldhatatlan vállalat lenne. Ám a magyar területi tervezésben és a regionális tudomány fejlődésében betöltött szerepének, az ehhez szorosan kapcsolódó életút mélyebb lényegének és üzenetének megértéséhez nehezen kerülhető meg a kötet tanulmányainak tartalmához, emlékező jellegéhez illeszkedve néhány életrajzi vonatkozás, illetve a szakmai pályafutás fontosabb csomópontjainak felidézése, amelyeknek az előszó, illetve a kötetbe válogatott tanulmányok többsége „műfaji sajátosságok” miatt is jórészt eleve eleget tesz. A hazai regionális tudomány intézményesülésének „előtörténetéről” és Illés Ivánnak a tudományág indulásában játszott korai szerepéről számos, sokak által kevésbé ismert életrajzi körülményt, részletes, érdekes, hovatovább élményszerű kortörténeti összeggést nyújt *Nemes Nagy József* professor emeritus írása, amely ebben a formában, már címével is hiánypótló tényekre és összefüggésekre hívja fel a téma iránt érdeklődők, mindenekelőtt a fiatalabb nemzedékek figyelmét. Elemzése kellőképpen hangsúlyozza, hogy a frissen végzett közgazdász szakmai pályájának kezdetektől fogva meghatározó témája volt a területi tervezés, fejlesztés. Hosszabb ideig a Városépítési Tudományos és Tervező Intézet (VÁTI), majd az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézet (OT TGI) munkatársaként látott el területi elemző-értékelő, döntéselőkészítő feladatokat különböző pozíciókban, többnyire vezető beosztásokban, miközben már igen korán értékes tapasztalatokat és ismereteket szerzett a regionalizmus elméleti és gyakorlati viszonyának sajátosságairól, különös tekintettel az európai uniós regionális és kohéziós politika lényegi elemeinek megismerésére. Tevékenységében és tudományos habitusának alakulásában szervesen összefonódott a regionális szakma egyik legfontosabb módszertani alapvetése, a gyakorlati és elméleti kérdések szoros kölcsönhatásainak szem előtt tartása. Mi több, közreműködésével és irányításával a Tervgazdasági Intézet és az ott dolgozó felkészült csapat a rendszerváltás hajnalán, Nemes Nagy professzor véleményét idézve, lényegében már „egy korai regionális műhelyként” tevékenykedett, Illés Iván pedig a gyakorlati és alkalmazotti műhelymunka során összekovácsolódott új szakmai kör ismert, közmegebecsülésnek örvendő alakjává vált.

Azt, hogy mennyire komoly jelentőséggel bírt Illés Iván regionalizmusról alkotott felfogásában elmélet és gyakorlat dichotómiájának, összetartozásának kérdése, az emlékkötet főcímével (*Regionalizmus az elmélettől a gyakorlatig*) és az életmű lényegét tényszerű tömörséggel és meggyőzően összefoglaló szerkesztői előszó, valamint a tanulmányok többsége kellő hangsúllyal kezeli. Ez az alapelv vezérelte a kormányzati intézmények számára itthon és külföldön (NSZK, Ghána), vagy éppen a nemzetközi szervezetekben (ENSZ) végzett tanácsadói munkák, alkalmazott kutatások, illetve tapasztalatszerzése során, mint ahogy gyakorlati területi tervezési, fejlesztési és tanácsadói feladatok sokasága közepette is megőrizte az elméleti ismertetek iránti fogékonyságát, érzékenységét. Kiemelten

fontosnak tartotta *ab ovo* imponálóan gazdag és átfogó szakmai tudásának és műveltségének folyamatos fejlesztését. Ezekben a dolgokban mindig nagyon igényes volt környezetével, de még inkább önmagával szemben. Igaz, tehetségének kibontakoztatásában, bámulatos nyelvtudásában, íráskészségében és átlagon felüli műveltségében minden bizonnyal hatással volt rá a „*von Haus aus*” hozott minta, az értelmiségi családi környezet inspiráló miliője, amely előbb szülővárosában, Kolozsvárott, majd háború alatti átköltözést követően Debrecenben, gyermek- és ifjúkorában körülvette. (Szerény és zárkózott ember lévén nem kérkedett azzal – bár nagyon büszke volt rá –, amit csak a családjához közel álló kevesek és a Debreceni Egyetem történetének beavatott ismerői tudhattak, hogy a vele 1962-ben bekövetkezett haláláig egy háztartásban élő anyai nagyapja, legfőbb példaképe Szontagh Vilmos, korának híres jogtudósa volt, aki a debreceni jogászképzés 1949-ben történt szüneteltetése, tulajdonképpen felszámolása előtti években a Jogi Kar dékáni tisztét is betöltötte.)

Elméleti tudását, nyelvismeretét megalapozó közgazdasági egyetem (előtte egyéves lipcsei tanulmányok) befejezése után, 1965-től egyből a hazai területi tervezés, fejlesztés „frontvonalában” dolgozott évtizedekig. Sokrétű munkahelyi feladatai ellenére sem adta fel tudományos ambícióit, sőt a gyakorlatban szerzett tapasztalatokból is építkezve, sikeresen teljesítette azokat. Igyekezett megfelelni az egyetemi és akadémiai tudományosság elvárásainak: egyetemi doktori, kandidátusi fokozat, az MTA doktora cím megszerzése, majd egyetemi habilitáció után egyetemi tanári kinevezés a Miskolci Egyetemre, folyamatos jelenlét az ELTE, a Budapesti Műszaki Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem graduális és doktori szintű regionális képzésében jelentették a tudományos és oktatói pályafutás fontosabb mérföldköveit. Elsőként foglalta átfogó rendszerbe a hazai regionális tudomány fejlődése és a regionális tudományi stúdiumok oktatása szempontjából korszakos jelentőségű könyvében a regionális gazdaságtan alapelveit és elméleteit (*Regionális gazdaságtan*), amely 1975-ös megjelenésétől a mai napig egyetemi tankönyvként is nélkülözhetetlen alpmű a magyar felsőoktatásban. Közben intenzív elméleti és alkalmazott kutatásokat végzett, publikált, többnyire idegen nyelven, oktatott, konferenciaszerepléseket vállalt, külföldi kutatási konzorciumi meghívásoknak tett eleget, teljes odaadással és nagy szakértelemmel képviselve a területi tudományok és a hazai területfejlesztés érdekeit, miközben tekintettel volt az ország várható uniós csatlakozásra való felkészítésére is. Az elemző-értékelő munka tanította meg arra, hogy mindig gondosan mérlegelje és gyakorolja az elvi elvárások és a gyakorlati lehetőségek közötti egyensúlyozás művészetét.

A megszerzett elméleti és gyakorlati tapasztalatoknak, vezetői készségeknek különösen akkor vette hasznát, amikor *Enyedi György* örökébe lépve, 1991–1997 között az MTA RKK főigazgatójaként tevékenykedett. Sikeresen folytatta és valósította meg hírneves elődje formátumos fejlesztési elképzeléseit. Irányításával ezekben az években teljesedett ki a decentralizált működésen alapuló, immár az ország egészét lefedő regionális intézményhálózat szervezeti és tartalmi struktú-

rájának kiépítése, az MTA RKK pedig a regionális (területi) tudományok nemzetközileg is elismert, megkerülhetetlen bázisintézményévé vált. Kormányzati, önkormányzati megbízások alapján elindította az intézet profiljában kiemelt jelentőséggel bíró alkalmazott kutatási programokat, felvállalva olyan jelentős feladatokat is, mint a kilencvenes évek kiemelkedő szakmai teljesítményeinek számító első területfejlesztési törvény (1996), majd az Országos Területfejlesztési Koncepció (1998) kimunkálásában, vagy éppen az Európai Uniót érintő egyéb, akár határon túli nagytérégi régiókutatásokban való részvételt. Ezekben a témákban Illés Iván elméleti felkészültsége és gyakorlati tapasztalata a főigazgatói feladatkörökön messze túlmutató, maradandó értékeket hordozott, a hazai regionális (területi) tudományok élvonalába emelve őt és tudományos tevékenységét. Mindezt abban a szellemben, amit közösen jegyzett előszavukban a szerkesztőpáros így fogalmazott meg: „Szakmai tekintélyét nem csak az átfogó szemléletű tudás, hanem a gyakorlatban való hasznosíthatóság készsége alapozta meg, továbbá az a kritikai szellem, amelyik soha nem kötözte oda egyik divatos tudományos irányzat vagy nézet mellé sem (7–8.)”.

Illés Ivánnak a területi folyamatok és a regionális tudományosság alakítására gyakorolt befolyása a főigazgatói megbízatás lejárta után sem csökkent, sőt tovább nőtt. A kilencvenes évek második felében ugyanis területi tervezőként, tanácsadóként évekig magas beosztásokban dolgozott Németországban, fontos kormányzati hivatalok alkalmazásában. Munkája során európai szemszögből szerzett rálátást a fontos globális, nemzeti, regionális és nagytérégi fejlesztéspolitikával kapcsolatos kérdésekre. Széles horizonton ismerte és értette meg Európa, azon belül is Közép- és Délkelet-Európa, közelebről és mélyebben a Kárpát-medence és a Balkán régióinak történelmét, gazdaságát, geopolitikai, kormányzati összefüggéseit, amint azt a *Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón. Átalakulás, integráció, régiók¹* című korszakos jelentőségű könyve is igazol, meggyőző bizonyosságként többek között annak, hogy szerzője már jóval az uniós csatlakozás előtt a határokon átívelő regionális összefogás feltétlen híve volt. Az európai nagytér- ségek kutatásában érintettek mértékadó véleménye szerint (*Hajdú Zoltán, Korompai Attila, Nemes Nagy József, Pálné Kovács Ilona, Rácz Szilárd, Rechnitzer János*), a monográfia – sok más munkájához hasonlóan – szemernyit sem veszített jelentőségéből az idők folyamán. Ma is, és egészen bizonyosan még sokáig alaplűnek számít a hazai és a nemzetközi regionális tudományi szakirodalomban.

A németországi tanácsadói tevékenység, valamint a kelet-közép- és a délkelet-európai térbeli folyamatokkal, az úgynevezett átmenet sajátosságaival való elmélyült ismerkedés újszerű és aktuális tapasztalatokkal gyarapította – a tervhivatali vezetőként korábbról már alaposan megismert – hazai területi tervezés gyakorlatát, kultúráját is, többek között az uniós kohéziós politikával és a források menedzselésével foglalkozó intézményrendszer kiépítése, a hazai és határokon átívelő nagytérsegekre fókuszáló magyar kutatások erősítése terén. Mindez együtt Illés Iván elméleti kvalitásaival, pragmatikus szemléletével párosulva,

rendkívül hasznos és eredményes volt az MTA Regionális Kutatások Központjában zajló kutatási, valamint a kormányzati szakértői, szakmai tanácsadói munkája során. Ezekre az ismeretekre pedig fölöttébb nagy szükség volt azokban az időkben, amikor a hazai viszonyok között tevékenykedő regionális tudományi műhelyeknek is aprópénzre kellett váltaniuk az uniós kohéziós politika elveit, filozófiáját, el kellett készíteni a szükséges kormányzati dokumentumokat, fejlesztési programokat, terveket, ki kellett alakítani az uniós forrásokat menedzselő intézményrendszert – állapítja meg tanulmánya bevezetőjében *Pálné Kovács Ilona*.

A kötetben tizenkilenc szerzőtől megjelent tizenhét tanulmányt elméleti, illetve gyakorlati tartalmuk szerint több-kevesebb sikerrel két nagy tematikai blokkba rendezte a szerkesztői szándék. Az írások és szerzőik szétválasztása, a szerkesztők saját bevallása szerint, a két közelítés szoros egymásba fonódása miatt sem volt egyszerű feladat, amit a kötet meghatározó tematikai struktúráját, fundamentumát alkotó összefoglaló fejezetcímek (*Interdiszciplináris, elméleti, történeti megközelítések; Regionalizmus a gyakorlatban*) önmagában is mindennél beszédesebben fejeznek ki. Ez a kettős viszonyulás, az elméleti és gyakorlati megközelítés, az alap- és alkalmazott kutatások fontossága, az elmélet és a gyakorlati hasznosíthatóság hangsúlyozása, az Illés-életművet determináló normatív elv az emlékkötet szinte minden írásában visszaköszön, már-már szétválaszthatatlanul, függetlenül attól, melyik tematikai blokkban jelentek meg a tanulmányok, és függetlenül a közlemények tematikai sokszínűségétől, szerzőik egyéni szakmai érdeklődésétől és generációs hovatartozásától. A kötetben publikáló szerzők hozzáállásának legfőbb közös jellemzője a szoros kötődés Illés Iván szellemi örökségéhez, a könyv címével is kifejezett elméleti és módszertani elvárásoknak megfelelően, a tisztelet, a nagyrabecsülés és az emlékezés jegyében. Jól megférnek egymás mellett tanulmányaikkal, mintegy szimbolikusan is kifejezve összetartozásukat, a különböző nemzedékekhez tartozó szerzők. Azok, akik az RKK „régmúltjából”, sőt sokan már az azt megelőző időkben személyesen ismerték Illés Ivánt, emberi karakterét, közel álltak hozzá, munkatársként, kollégaként, vagy éppen beosztottként még együtt dolgozhattak vele, tisztelhatték és becsülhatték őt szerénységéért, inspirálóan elmélyült tudásáért, alaposágáért, szigorú követelményeket támasztó, elvszerű, egyszersmind kollégái és tanítványai szakmai előrehaladását segítő hozzáállásáért, emberségéért. A könyvben szereplők másik nagy csoportját viszont már azok a fiatalabb kutatói generációból, egykori tanítványai és/vagy követői közül kikerülő szerzők képviselik, méghozzá örvendetesen szép számban, akik személyesen ugyan már kevésbé ismerhették Illés Ivánt, ám kutatási témájuk kapcsán munkásságát tanulmányozva, megérintették őket az életmű maradandó tudományos értékei és eredményei. Az utóbbiakkal azonosulva máig viszik tovább az általa képviselt mértékadó, iránymutató és követendő kutatói szellemiséget, módszertant, ami egyszersmind regionalizmus-felfogásának korábban már kifejtett időállóságát, aktualitását is bizonyítja.

Az Illés Iván életművéhez sokféle szemszögből való közelítés, a szakmai pályafutás kezdeteitől a regionális tudomány megszilárdítását eredményező, termékeny évtizedeket átívelő életpályához való viszonyulás tematikailag változatos módon mutatkozik meg a tanulmány szerzők részéről. A könyv első részében inkább az elméleti és interdiszciplináris megközelítésű írások dominálnak, nem kis számban éppen a hozzá közeli nemzedékek, jórészt az egykori pályatársak által készített nagyobb lélegzetű, szélesebb horizonton mozgó, mélyebb összefüggésekben gondolkodó elemzések kaptak helyet. Követve a tematika diktálta időrendiség logikáját, közéjük tartozik *Nemes Nagy József*, mintegy az akkori idők közvetlen tanújaként is, Illés Iván életpályájának kezdeteire és a hazai regionális tudomány születésében játszott, részben már ismertetett szerepére több évtized távlatából való visszatekintése. Az elméleti blokkban szerepel a régi generációt képviselő *Rechnitzer János* polemizáló tanulmánya. Ebben a szerző, Illés Ivánnak az uniós keleti bővítés előtti optimista várakozás idején született, az úgynevezett *átmenet* regionális dimenzióit, sajátosságait elemző emblematikus alapművének újraolvasása után, többek között eltöpreng az elmúlt tíz-tizenkét évben a közép- és délkelet-európai nagytérségben érzékelhető területi/regionális folyamatok sajátos, olykor kedvezőtlen változásairól, amit a „*visszamenet*” korszakának nevez. Vajon mit írt volna a 2010-2021 között bekövetkezett változásokról és milyen új irányokat javasolna ezekkel kapcsolatban a jövő regionális tudományának alakításához Illés Iván? – kérdezi hajdanvolt közeli kollégájától a szerző. Ám az utólag megfogalmazott fontos kérdések szomorúan igaz óhajtként sajnos nyitva maradnak, a folytatás és a válaszok megtalálása már a jövő regionális kutatóira vár.

Az RKK (ma KRTK RKI) részéről Illés Ivánhoz közelálló nemzedék, a regionális szakmai közösség jeles képviselője, mondhatni az egykori pálya- és munkatárs *Pálné Kovács Ilona* ugyancsak az elméleti blokkban tisztelte meg kollégája emlékét. Az írást témája miatt érdemes külön is kiemelni, mert szerzője a hazai területi irányítási rendszer, a régióviták, az önkormányzati szerepek avatott ismerőjeként a területi politikában és a regionális tudományokkal foglalkozók körében ma is érzékeny kérdést, a „középszint”, a megye és/vagy régió közigazgatási szerepét elemezve kapcsolódik Illés Iván munkásságához és jut vele számos kérdésben közös nevezőre. A területi önkormányzatiság kutatása ugyanis közismerten nem tartozott Illés Iván tudományos érdeklődésének homlokterébe. Ám miközben munkásságában jelen voltak interdiszciplináris dimenziók, nagyon értékes történelmi, geopolitikai tudással és politológiai, szociológiai „ráérzéssel” fontos gondolatokkal gazdagította a regionalizmus hazai szakirodalmát és narratíváját, bár a tanulmány szerzője szerint Illés Iván igazi erőssége mégis a közgazdasági, különösen pénzügyi szempontok racionális s egyben pragmatikus elemzése volt. A könyv első részében további három olyan szerző tanulmánya kapott helyet, akik kutatási témáik révén közel álltak Illés Iván szakmai köréhez, regionális közelítésű történeti, közgazdasági, tér- és politika-elméleti, valamint az államhatárok kérdéseit feszegető írásaiknak az általa preferált nagytérségek (EU, Kelet-Közép-

Európa, Balkán, Kárpát-medence) adták a térbeli-földrajzi keretét (*Hajdú Zoltán, Korompai Attila, Rácz Szilárd*). További négy tanulmány inkább interdiszciplináris és speciális regionális tartalmuk (fenntarthatóság, magas nyomású gazdaság területisége, a fővárosi szakrális tér új szereplői) miatt érdemel figyelmet (*Szlávik János – Szép Tekla, Szalmáné Csete Mária, Zsibók Zsuzsanna, Dobai Attila Marcellán*).

Visszautalva a korábban kifejtettekre, az illési munkásság lényege az elmélet és a gyakorlat dichotómiáján, szoros kölcsönösségen alapuló viszonya felől értelmezhető és érthető meg leginkább. Ebből a szempontból bír különös jelentőséggel a könyv *Regionalizmus a gyakorlatban* címet viselő második része. A tematikus blokkban nyolc szerzőtől közölt hét tanulmányból több foglalkozik részletekbe menően az Európai Unió és Magyarország területfejlesztési, regionális politikai folyamatainak elemzésével (*Józsa Viktória – Szabó Pál, Igari András, Perger Éva*). Közülük témája miatt is joggal érdemel megkülönböztetett figyelmet *Perger Éva* tanulmánya, amelyben a szerző az illési életmű egyik legjelentősebb teljesítményének számító témakör, a fejlesztéspolitika meglehetősen bonyolult finanszírozási rendszerét érintő értékelésére vállalkozott. A szerteágazó elemzés meggyőzően bizonyítja Illés Iván elévülhetetlen érdemeit az idejekorán felismert és megértett fejlesztéspolitika, az állami területfejlesztés finanszírozásának fontosságát és aktualitását illetően. Az uniós csatlakozás előtti években – és jórészt a későbbiekben – a fejlesztési támogatások reménye uralta a közpolitikai és a tudományos diskurzust, amint azt széles szakmai körökben jól ismert, tartalma miatt ikonikus jelentőségű, sokat idézett tanulmánya² önmagában is igazol. Teljesen természetes tehát, hogy Illés Iván munkásságában elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt a fejlesztéspolitika finanszírozási kérdéseinek vizsgálata élvezett prioritást. Szakmai körökben a téma első számú hazai szakértőjének számított.

A fentiekre is tekintettel akár igaza lehet az Illés Ivánt és munkásságát régtől fogva jól ismerő és tisztelő *Kovács Katalinnak* abban, amit a sorrendben következő tanulmányának személyes hangvételű bevezetőjében saját témájára vonatkoztatva úgy fogalmazott meg, hogy „Iván a nagy (térbeli) struktúrákban és kategóriákban gondolkodott, s inkább érdekelte őt a fejlődés motorjának tartott nagyvárosi fejlődés, mint a vidék problematikája...” (193.). Ám éppen a második tematikai blokkban szereplő aktuális fejlesztéspolitikai és társadalomelméleti írások találnak gyakorta utat Illés Iván munkásságához, így *Kovács Katalin* a településhálózat és a regionális fejlődés rendszerváltozást követő alakulását, *Finta István* az európai és a magyar vidékfejlesztési politika elméletét és gyakorlatát, *Kukely György* a turizmus tervezési dilemmáit, valamint *Horeczki Réka* a falvak és a megkésett urbanizmus kapcsolatát elemző tanulmánya. A rá való témaspecifikus irodalmi hivatkozások sokasága pedig a vidékfejlesztés regionális gyakorlata iránti érdeklődését tanúsítja, karakteres és erős jelzéseként annak, hogy szükség esetén Illés Iván a lokális és a vidéki dimenziók világában is otthonosan mozgott. A kötetet záró harmadik részben Illés Iván tudományos kutatói és gyakorlati tervezési életpályája gazdag publikációs termésének és a hasonló tudományos igényesség-

gel készült kéziratos munkáinak, dokumentumainak jegyzéke kapott helyet, ezzel is hangsúlyozva a kivételesen értékes életmű jelentőségét.

Végül, a könyv olvasásakor elsősorban nem is a tanulmányok szakmai tartalma, sokkal inkább azok emlékező jellege, a személyes vallomások, az írásokból és a hivatkozásokból közvetlenül vagy közvetve tükröződő kötődés az Illés Iván által képviselt emberi és szellemi örökséghez, tudományos tartalmakhoz, módszertanhoz az igazán megindító élmény. A felületes érdeklődő számára is nyilvánvaló, hogy a kötet létrejöttében szerepet vállaló szakmai közösséget, az érintett intézményeket, a családot, a szerzőket egyaránt az a nemes szándék vezette, hogy méltóképpen emlékezzenek Illés Iván munkásságára, őrizzék, ápolják tudományos örökségét. Túl ezen, a könyv meggyőző bizonyítéka annak is, hogy Illés Iván szerény, okos, hajlíthatatlan személyisége és az a tudás, amely a legkiválóbbak közé emelte a területi kutatásokkal foglalkozó szakmai közösségben, ma is fájóan hiányzik, nehezen pótolható veszteség a regionális tudományok művelői számára.

Jegyzetek

- 1 Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2002
- 2 A területfejlesztés pénzügyi eszközei az Európai Unióban és Magyarországon. *Közgazdasági Szemle* 2002/49., 677–698.